

Univerzita Palackého v Olomouci
Filozofická fakulta
Katedra sociologie a andragogiky

Středoškolská mládež a alkohol
The high school youth and alcohol

Bakalářská diplomová práce

Radek Burýšek

Vedoucí bakalářské diplomové práce: PhDr. Pavel Kliment, Ph.D.

Olomouc 2010

Prohlašuji, že jsem tuto práci vypracoval samostatně a uvedl v ní veškerou literaturu a ostatní zdroje, které jsem použil.

V Olomouci dne

.....

Vlastnoruční podpis

Dovoluji si tímto poděkovat PhDr. Pavlu Klimentovi, Ph.D. za vedení, pomoc a podnětné připomínky, které byly cenným přínosem pro vznik této práce.

Obsah

Úvod	5
1. Vymezení základních pojmů	8
1.1. Alkohol	8
1.2. Středoškolská mládež	12
1.3. Psychoaktivní látka	17
1.4. Alkohol jako psychoaktivní látka.....	19
2. Užívání alkoholu mládeží jako specifický sociálně deviantní fenomén.....	20
3. Postižení negativ vedoucích z užívání alkoholu mládeže	26
4. Evropská školní studie o alkoholu a jiných drogách.....	28
5. Výzkumné šetření	30
5.1 Výzkumná otázka.....	31
5.2 Hlavní cíle výzkumu	31
5.3 Dílčí cíle	31
5.4 Hypotézy.....	31
5.5 Operacionalizace	32
5.6 Metodologie řešení výzkumného šetření	34
5.6.1 Metoda výzkumu	34
5.6.2 Technika výzkumu	34
5.6.3 Dotazníkový formulář.....	35
5.6.4 Konstrukce a charakteristiky výběrového souboru.....	35
5.6.5 Sběr dat v terénu.....	36
5.6.6 Realizace výzkumného šetření	36
5.6.7 Způsob zpracovávání dat	37
5.6.8 Ověřování hypotéz.....	37
5.6.9 Výsledky zaměřené na míru konzumace alkoholu	44
6. Shrnutí výsledků zjištěných výzkumným šetřením v Hradci Králové	47
7. Návrh na řešení problematiky nelegální konzumace alkoholických nápojů	50
Závěr	53
Anotace	54
Použitá literatura.....	55
Přílohy.....	57
Dotazník pro studenty	57

Úvod

V posledních letech je v naší společnosti stále častěji diskutována problematika užívání psychoaktivních látek, neboť jak ukazují statistiky, dochází k nárůstu uživatelů alkoholu, nelegálních návykových a dalších látek u stále mladších vrstev naší populace (srov. ESPAD, 2007). Při pokračujícím trendu vývoje v této oblasti a bez jakéhokoliv zásahu hrozí nebezpečí, že vývoj a stabilita společnosti budou těmito deviantními jevy ohroženy. Závažným problémem se pak jeví výše uvedená problematika konzumace alkoholu nejen mezi dospělou populací, ale především mezi mládeží.

Generace mládeže je již od nepaměti předmětem zájmu celé společnosti. Konstatování, že se jedná o téma v současné době stále aktuální, je proto zcela samozřejmé. Jaká vlastně dnešní mládež je? Proč někteří jedinci mají už i v dětském věku možnost přístupu k alkoholickému nápoji? Přirozeně se nabízí otázka „co s tím?“ Umí se dnešní společnost vůbec účinně bránit proti vzrůstající konzumaci tzv. psychoaktivních látek mezi mládeží? Ti, kterým na mladých lidech záleží, jsou si vědomi toho, že nemohou jejich vývoj a výchovu nechat bez povšimnutí, bez potřebného ovlivňování, usměrňování, řízení.

Jak je již z výše uvedené problematiky patrné, jedná se o téma velice široké, přičemž je možné vycházet hned z několika pramenů. S ohledem na tento názor a předešlá sdělení jsem si pro zpracování diplomové práce vybral téma „Středoškolská mládež a alkohol“. Mým záměrem je v rámci této práce realizovat výzkumné šetření mezi studenty středních škol v Hradci Králové, zjistit podobu jednání odrážejícího se v konzumaci alkoholu, dále pak porovnat získané informace s projektem Evropské školní studie o alkoholu a jiných drogách z roku 2003 a navrhnout východisko v otázce problematiky nelegálního užívání alkoholu středoškolskou mládeží.

Předložená práce je rozdělena na část teoretickou a praktickou. Pro lepší porozumění empirické části je nutné nejdříve přiblížit několik základních pojmů (alkohol, středoškolská mládež, psychoaktivní látka).

Následující kapitola teoretické části se pak bude zabývat problematikou užívání alkoholu mládeží jako specifickým sociálně deviantním fenoménem.

Dále se pokusím postihnout negativa vedoucí z užívání alkoholu mládeží.

Kapitola čtvrtá poskytne rámcové seznámení s Evropskou školní studií o alkoholu a jiných drogách, která je pro mou bakalářskou diplomovou práci stěžejní, neboť výsledky této studie budu porovnávat s výsledky výzkumného šetření z Hradce Králové.

Nejrozsáhlejší bude empirická část, věnovaná samotnému výzkumnému šetření. Vymezí cíle výzkumu, seznámí s metodologickým řešením a uvede hypotézy, které následně ověří.

Následující oddíl shrne nejdůležitější výsledky získané výzkumným šetřením v Hradci Králové.

Poslední kapitola navrhne řešení problematiky nelegální konzumace alkoholických nápojů.

Na výše uvedenou problematiku budu nahlížet z pohledu andragogiky, jakožto vědy o animaci dospělého jedince. Jak sami Bartoňková se Šimkem píše, objektem andragogiky je dospělý člověk v celém průběhu své životní dráhy, přičemž za dospělého člověka je považován jedinec, který dosáhl biologické, psychické a zejména sociálně ekonomické zralosti (srov. Bartoňková, Šimek, 2002).

Období, které je charakteristické právě pro středoškolskou mládež, nese ve vývojové psychologii název adolescence. Tuto část vývoje lze chápat jako mezikategorii mezi věkem dětství a dospělostí. Dalo by se říci, že jedinci nacházející se v tomto období jsou „rozkročení“ mezi zmíněnými ontogenetickými etapami. Za úkol tohoto přechodného období bychom mohli označit poskytnutí času a možností, aby jedinec dosáhl předpokladů stát se dospělým. Vágnerová (2004, s. 274-296) pokládá v tomto období za charakteristické, že je jedinec čím dál víc akceptován jako dospělý

a zároveň se od něho očekává odpovídající chování. Jeho budoucí role je mu připomínána různými signály, mezi které patří například to, že mu okolí začíná vykat, dostal občanský průkaz a v osmnácti letech se stane zletilým.

Vývojové trajektorie, které zde probíhají, určí podobu dospělého jednání v jeho budoucnosti. Toto konstatování je bezesporu aplikovatelné i pro jedincovy přístupy ke konzumaci alkoholu. Andragogika se sice zabývá dospělým člověkem a středoškolská mládež do této skupiny nepatří, nicméně konzumace alkoholických nápojů, jakožto věc, která je povolena v České republice od osmnáctého roku života, posunuje andragogickou hranici do mladších věkových sfér právě díky tomu, že se alkohol nyní mnohem častěji objevuje u mladistvých. Jinými slovy, v adolescenci nabytá zkušenost s alkoholem bude determinovat strategie konzumace alkoholu v dospělosti, ať již budou z pohledu většinové společnosti adaptivní (odmítání alkoholu či běžné užívání) nebo neadaptivní (nadužívání alkoholu či rozvoj závislosti). Středoškolská mládež a její jednání nejsou sice typickým objektem andragogického zkoumání, ale pokud chceme postihnout dynamiku jednání dospělého jedince a především toho, které má své zřetelné kořeny v období dětství a zejména dospívání, pak nelze od těchto jevů zcela abstrahovat. V našem případě pak můžeme odpovědět na otázku, zda některé typy absolventů středních škol jsou v dospělosti více ohroženy problémovou konzumací alkoholu než typy jiné.

1. Vymezení základních pojmů

Za důležité pokládám na začátek přiložit rámcové seznámení se základními pojmy, které se týkají problematiky středoškolské mládeže a alkoholu. V této práci se nejvíce budou vyskytovat slova jako alkohol, alkoholický nápoj nebo středoškolská mládež, tudíž je potřeba, aby čtenář jasně věděl, co si pod daným pojmem představí.

1.1. Alkohol

Zákon České národní rady o ochraně před alkoholismem a jinými toxikomaniemi v § 1 odst. 2 uvádí, že alkoholickými nápoji jsou lihoviny, destiláty, víno, pivo a jiné nápoje, které obsahují více než 0,75 objemového procenta alkoholu. Protialkoholní zákon také mluví o třech druzích alkoholu. Mezi tyto druhy patří piva, která mají 1,5 – 5% alkoholu, vína s objemem alkoholu 7 – 18% a lihoviny nebo koncentráty, které mají procentuální zastoupení alkoholu 22,5 a více %.

Podávání, prodávání těchto alkoholických nápojů či jiné umožňování jejich požívání osobám mladším osmnácti let upravuje § 4 odst. 1 písm. a) stejného zákona (Srov. Zákon ČNR č. 37/1989 Sb.). § 218 zákona č. 140/1961 Sb., trestní zákon, ve znění pozdějších předpisů, stanoví trest odnětí svobody až na jeden rok osobě, která soustavně nebo ve větší míře podává alkoholické nápoje osobám mladším osmnácti let.

S výše uvedeným paragrafem se pojí také otázka užívání alkoholu. Dalo by se říci, že alkoholické nápoje jsou požívány ze dvou důvodů. Jednak ze společenských a dále pak z individuálních. V naší společnosti existují určité vzorce chování, jejichž přítomnost společnost po jedinci vyžaduje. Otázka užívání alkoholu do této kategorie nenávratně patří. Od jedince se očekává, že bude v určité míře konzumovat alkoholické nápoje, ovšem za předpokladu, že tak bude činit v přijatelné míře, přijatelném věku a přijatelném zdravotním stavu, neboť jedinec, který nepije

alkohol vůbec, je ve společnosti méně vítán a jeho společenská role je oslabena.

S konzumací alkoholických nápojů se váží určitá pravidla, a pokud jedinec tato pravidla poruší, můžeme mluvit o **misúzu**, tedy o zneužívání. Vysvětlení tohoto pojmu bude nejjednodušší pomocí příkladu. O zneužívání se dá mluvit v případě nezletilých jedinců, kteří konzumují alkohol, neboť tím porušují již zmíněný zákon, jenž stanovuje hranici legálního požívání alkoholu na osmnáct let.

Také můžeme rozdělit konzumenty alkoholických nápojů do čtyř skupin podle toho, co od těchto nápojů žádají. Jedná se o abstinenty, konzumenty, pijáky a osoby závislé na alkoholu. Pro charakteristiku jednotlivých stupňů jsem použil vymezení od Jaroslava Skály (srov. Skála, 1988, s. 6 – 7).

Abstinenti odmítají alkohol z jakéhokoliv důvodu. Umějí uhasit žízeň i uspokojit svou chuť kteroukoliv tekutinou, ve které není žádný alkohol. Lidé, kteří jsou zařazováni do této skupiny osob, nejsou mnohdy ze strany společnosti pochopeni, jedná se o jakési outsidersy a jejich titul abstinenta bývá znevažován. Největší počet důsledných abstinentů, tedy jedinců, kteří nepožili alkoholický nápoj v jakékoli formě a množství po dobu tří let, je mezi dětmi do věku pěti až šesti let. Na základě iniciativy některého konzumenta nebo pijáka v rodině dojde k porušení této abstinence a pozdějšímu systematickému nácviku na alkoholické nápoje. Typický příklad takové iniciativy můžeme shledat např. v rámci rodinných oslav, kdy se připíjí nejčastěji na něčí narozeniny či jmeniny.

Mezi **konzumenty** zařazujeme jedince, kteří požívají alkoholické nápoje „příležitostně“. Pijí pro tekutinu a chuť. Konzumenti pijí vhodné množství vhodného alkoholického nápoje ve vhodném věku. Konkrétně se jedná o třetinku desetistupňového piva, jeden decilitr vína po práci a po jídle nebo o přidání pár gramů rumu do čaje. Jde tedy o takové množství alkoholu, které dokáže zdravá játra rozložit ještě během vstřebávání do organismu, tudíž se alkohol v krvi prakticky neobjeví a neovlivní

nervovou činnost. Do této kategorie patří malé procento mužů, velké procento žen a bohužel také velké procento naší mládeže, která by ovšem měla alespoň do osmnácti let, jak ukládá zákon, zůstat ve skupině abstinentů.

Pijákům nestačí alkoholické nápoje ani jako zdroj tekutiny, ani je neuspokojuje jen jejich chuť. Žádají si již účinků alkoholu obsaženého v nápoji, tj. především pocit euforie, lepší nálady, pocit uvolnění od starostí. Domnívají se, že tyto pocity jsou bez jakéhokoliv rizika. Od té doby, kdy jedinec hledá v alkoholickém nápoji zdroj euforie, začíná kratší, delší či dlouhá cesta, během níž se z nevinného pijáka může vyvinout těžký, často i tragický člověk závislý na alkoholu.

Alkoholici neboli osoby závislé na alkoholu pijí vše, co jim přijde pod ruku. Od piva, přes víno až k tvrdému alkoholu. Alkoholici pijí denně, je to pro ně droga, bez které nemohou být.

V souvislosti s touto problematikou pokládám za důležité rozebrat problematiku **abúzu** neboli nadměrného užívání alkoholu. Pojem nadměrné pití dávek alkoholu označuje projekt Evropské školní studie o alkoholu a jiných drogách z roku 2003 (ESPAD, 2006, s. 18 - 99) takovou konzumaci alkoholických nápojů, kdy jedinec během jedné konzumní epizody (tedy např. během jednoho večera) vypije pět a více sklenic alkoholu. Sklenicí alkoholu rozumějte půl litru piva, dva decilitry vína nebo půl decilitru destilátu. V této souvislosti se dá také mluvit o nadměrných konzumentech alkoholu, za které jsou označováni ti jedinci, kteří zkonsumovali nadměrnou dávku alkoholu v posledních 30 dnech 3 a vícekrát (ESPAD, 2006, s. 18 - 99).

Pojem abúzus je tedy nenávratně spojen se závislostí na alkoholu. Skála rozlišuje čtyři období „pijácké kariéry“ (Srov. Skála, 1988, s. 42 - 47).

První stadium je stadium **počáteční**. Alkohol je zde drogou, kterou si piják sám ordinuje, aby potlačil nepříjemné psychické stavy nebo aby dosáhl ve společnosti příjemné nálady a přiblížil se lidem či svým

spolupijákům. Přibývá zde frekvence pití a zvětšují se dávky požitých alkoholických nápojů, tudíž se jedincova tolerance na alkohol zvyšuje.

Pro druhé stadium, **varovné**, je charakteristické, že jedinec pije tajně, protože se bojí, aby nebyl rozpoznán jeho abúzus. Tolerance na alkohol stále stoupá, dochází k občasným, později k stále častějším stavům opilosti. Také je zde obvyklé, že pijáci přechází od méně koncentrovaných ke koncentrovanějším nápojům.

Spolu se třetím, neboli **rozhodným** stádiem roste nadále tolerance, alkohol se dostává do centra pozornosti a začínají se hromadit problémy, které si vynutí dočasnou kratší či delší abstinencí. Zde už se mluví o jedinci závislém na alkoholu, nikoliv o pijákovi. V tomto stádiu dochází k rozhodujícímu obratu, který je charakteristický sníženou či „ztracenou kontrolou“ v pití.

Čtvrté, **konečné** stádium je charakterizováno výrazným oslabením tělesného i duševního zdraví. Tolerance organismu se snižuje, přičemž k opilosti stačí už jen velmi malé množství alkoholu. Jedinec se opije rychleji, častěji a při nevhodné příležitosti. Jeho opilost trvá často i několik dní, nežádka začíná závislý pít již od rána, proto není divu, že se zde dostavují příznaky alkoholických psychóz, jako je delirium tremens a podobné.

Tato vývojová stádia se vztahují na určité typy konzumace alkoholu, přičemž pro nás jsou důležitá první dvě, alfa a beta, neboť se jedná o **typy abúzu**. Tyto typy bychom také mohli označit jako přístupy ke konzumaci alkoholu. Jedinci tedy pijí alkohol za určitým účelem.

V případě typu **alfa** se jedná o „občasné požívání alkoholu s úmyslem jeho předozování. Jde o abúzus v souvislosti s vnitřními konflikty. Jednotlivec znalý účinku alkoholu čas od času této drogy zneužívá především ... k odstranění úzkosti, jindy potlačení tenze, k získání euforie ... a jako prostředku usnadňujícího sblížení s druhými lidmi. U tohoto typu není změněna schopnost kontroly v pití, není fyzická závislost, vzniká však zvyšující se snášenlivost vůči alkoholickým

nápojům“ (Kvapilík, 1985, s. 33). Výše uvedeným úmyslem předozování můžeme rozumět jev, kdy se jedinec snaží konzumovat alkohol a jediným účelem této konzumace je, jak jsem již předeslal výše, být opilý, zapomenout na vnitřní konflikty, které ho zatěžují apod.

„Typ **beta** představuje příležitostné požívání alkoholických nápojů v souvislosti s pijáckými zvyklostmi nebo následkem nedostatku vhodných zájmů ve volném čase. Piják ... vyhledává často příležitost k pití, aniž se příliš intoxikuje. Jeho motivace je často příležitost k pití, aby se od jiných neodlišoval a nezůstal tak v izolaci“ (Kvapilík, 1985, s. 34).

1.2. Středoškolská mládež

Dalším důležitým pojmem, který patří mezi základní pro tuto práci, je středoškolská mládež. Na následujících řádcích se pokusím tento pojem vymezit, přidám Schéma vzdělávacího systému České republiky a objasním, který typ středních škol bude pro mou bakalářskou diplomovou práci stěžejní.

Níže uvedené pojmy vztahující se k oddílu 1.2. Středoškolská mládež lze definovat různě. Pro účely této práce jsem použil vymezení dle Jilčíka, Plškové a Zapletala (1999, s. 15 – 16).

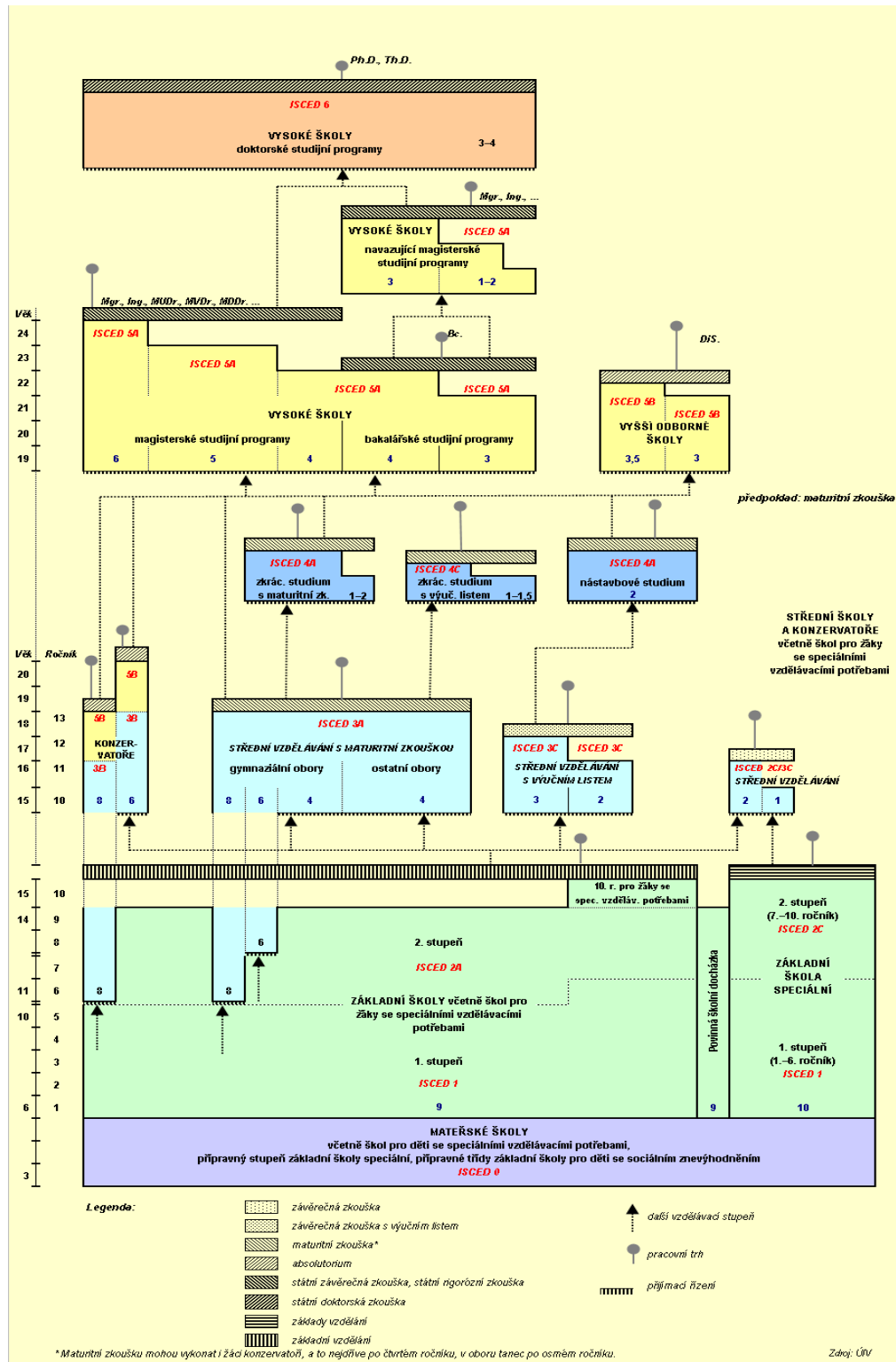
Přímo pod pojmem **mládež** je obecně považována ta sociální skupina osob, která již neplní roli dítěte, ale společnost jí ještě nepřiznává status dospělého. Věkové rozmezí této skupiny osob je mezi 15. a 30. rokem života. Jedná se o osoby většinou ekonomicky závislé a připravující se na povolání a vlastní sociálně ekonomické postavení (srov. Jilčík, 1995, s. 15).

Výše uvedené věkové rozmezí je ovšem potřeba více specifikovat, neboť účelem této práce je získat informace o podobě jednání odrážejícího se v konzumaci alkoholu pouze mezi středoškolskou mládeží.

Pod pojmem **středoškolská mládež** si můžeme představit ty osoby, které úspěšně zakončily povinnou školní docházku, byly přijaty na určitý

druh střední školy, jako cesty pro rozvoj dalšího vzdělávání, a tuto školu aktivně studují. Pro lepší pochopení souvislostí rozvedu následující tabulku č. 1 zobrazující Schéma vzdělávacího systému České republiky.

Tab. 1: Schéma vzdělávacího systému České republiky (ÚIV, 2008)

Z této tabulky můžeme také vyčíst, že věková kategorie, ve které se mládež studující střední školy pohybuje, je v rozmezí mezi 15. až 19. rokem života, avšak pro tuto diplomovou práci, jak jsem již předeslal v úvodu, jsou podstatní pouze jedinci, kteří nedosáhli hranice plnoletosti, tedy osmnácti let.

Dané schéma představuje výchovně vzdělávací soustavu České republiky. Jednotlivé úrovně vzdělávání zobrazené v tomto schématu jsou součástí Mezinárodní normy pro klasifikaci vzdělávání (International Standard Classification of Education – ISCED). Tato norma byla vytvořena počátkem 70. let, aby sloužila „jako nástroj pro shromažďování, zpracovávání a zpřístupňování vzdělávacích statistik jak v jednotlivých zemích, tak v mezinárodním měřítku“. Podrobně definuje jednotlivé úrovně vzdělávání a kritéria, která jsou pro klasifikaci jednotlivých vzdělávacích programů rozhodující. Nové znění ISCED jako funkčního nástroje UNESCO bylo akceptováno na Generální konferenci UNESCO v roce 1997 členskými zeměmi včetně České republiky (srov. ISCED 1997, 1999, s. 1 - 3).

Jestliže aplikujeme dané úrovně vzdělávání českého vzdělávacího systému na úrovně klasifikace ICSED 1997, dostane se nám následujícího členění, přičemž systém číslování je identický s úrovněmi ISCED. (srov. ICSED 1997, 1999, s. 12 - 45). Pro stručný přehled také přikládám k jednotlivým úrovním hlavní hlediska pro určení obsahu:

0) Preprimární vzdělávání

Hlavní hlediska:

- výchovný charakter programu
- uskutečňování ve škole nebo ve středisku mimo rodinu
- minimální věk vstupu
- horní věková hranice dětí

1) Primární vzdělávání nebo první stupeň základního vzdělávání

Hlavní hledisko:

- počátek systematického osvojování čtení, psaní a matematiky

2) Nižší sekundární nebo druhý stupeň základního vzdělávání

Hlavní hlediska:

- rozdělení výuky podle předmětů
- plná realizace vytváření základních dovedností
- vytváření základů pro celoživotní učení

3) (Vyšší) sekundární vzdělávání

Hlavní hlediska:

- typický požadavek pro přijetí (kolem devíti let vzdělávání při plné školní docházce od úrovně 1)
- minimální požadavek pro přijetí (obvykle dokončení úrovně 2)

4) Postsekundární vzdělávání nezahrnuté do terciárního

Hlavní hlediska:

- požadavek pro přijetí (úspěšné zakončení úrovně 3)
- obsah programu může být specializovanější nebo podrobnější, jeho realizace může být složitější než u obsahu těch programů, které jsou nabízeny na vyšší sekundární úrovni bez ohledu na to, v jaké instituci je tento program organizován
- věk (studující jsou obvykle starší než studující programů na vyšší sekundární úrovni)
- doba trvání programu (obvykle se pohybuje mezi šesti měsíci až dvěma roky)

5) První stupeň terciárního vzdělávání (nesměřující přímo k vědecké klasifikaci)

Hlavní hlediska:

- minimální požadavek pro přijetí (obvykle úspěšné dokončení úrovně ISCED 3A, 3B nebo 4A)
- typ získaného certifikátu (programy úrovně 5 nevedou přímo k udělení vědecké kvalifikace)
- doba trvání programu (tyto programy musí mít úhrnnou teoretickou dobu trvání alespoň 2 roky od počátku úrovně 5)

6) Druhý stupeň terciárního vzdělávání (směřující přímo k vědecké kvalifikaci)

Hlavní hlediska:

- Obsah vzdělávání orientovaný na výzkum
- Předložení doktorské práce nebo disertace

Stanovený rozsah diplomové bakalářské práce nám nedovoluje, aby byla podoba jednání odrážejícího se v konzumaci alkoholu zkoumána na všech typech středních škol, tudíž musíme danou cílovou skupinu blíže specifikovat.

S ohledem na předešlé sdělení byla za předmět zkoumání vybrána úroveň s názvem (Vyšší) sekundární vzdělávání, neboť právě zde se nachází daná cílová skupina. Za tu v tomto případě můžeme považovat studenty těch typů středních škol, které jsou zakončeny závěrečnou zkouškou, nikoli maturitou. Na níže přiloženém Schématu vzdělávacího systému České republiky (ÚIV, 2008) odpovídá tomuto vymezení skupina ISCED 3C.

Důvod, proč byli vybráni právě studenti úrovně ISCED 3C, je ten, že daná skupina jednak míří přímo do praxe, má nejbliže k věku dospělosti a také proto, že dle mého soudu se míra a frekvence konzumace

alkoholických nápojů na daných typech středních škol vyskytuje nejvíce, tudíž se jedná o nejrizikovější skupinu.

Programy úrovně ISCED 3C jsou takové programy, které nejsou určeny pro přímý vstup na úroveň ISCED 5A nebo 5B, jak je tomu u úrovní ISCED 3A nebo 3B, ale směřují přímo na trh práce, k programům úrovně ISCED 4 nebo k dalším programům úrovně ISCED 3 (srov. ISCED 1997, 1999, s. 26).

Do úrovně ISCED 3C patří v České republice vzdělávání:

- V oborech středních odborných škol ukončených závěrečnou zkouškou
- V oborech středních odborných učilišť ukončených závěrečnou zkouškou
- V oborech středních speciálních škol ukončených závěrečnou zkouškou
- Ve studiu jednotlivých předmětů na střední škole
- V rekvalifikačních kursech ukončených závěrečnou zkouškou

(srov. ISCED 1997, 1999, s. 27)

1.3. Psychoaktivní látka

Oblast psychoaktivních látek s problematikou středoškolské mládeže a alkoholu velmi úzce souvisí, neboť alkohol lze s ohledem na jeho působení přiřadit do jakékoli níže uvedené kategorie a mládež ještě nemá dokončený biologický vývoj, tudíž je na účinky těchto látek náchylnější.

Podle internetového slovníku Wikipedie (Psychoaktivní droga, 2009) je psychoaktivní drogou myšlena chemická látka, která primárně působí na centrální nervovou soustavu, kde mění mozkové funkce a způsobuje dočasné změny ve vnímání, náladě, chování a vědomí.

Psychoaktivní látky, jak píše Marhounová (1995, s. 57), ať už přirozené nebo syntetické, vyvolávající závislost, jsou **trojího druhu**:

První druh působí **psychostimulačně**, vyvolává stavy euforie a zrychluje psychomotoriku.

Druhá skupina těchto psychoaktivních látek má **psychoinhibiční** působení, potlačuje úzkost, deprese a snižuje motoriku.

Do třetí skupiny spadají ty psychoaktivní látky, které působí vysloveně **desintegračně**, vyvolávají iluze a halucinace.

Světová zdravotnická organizace rozdělila duševní poruchy a poruchy chování vyvolané účinkem psychoaktivních látek na deset typů, jedním z těchto typů jsou poruchy vyvolané požíváním alkoholu (srov. Marhounová, 1995, s. 57).

Pokud bychom se blíže podívali na účinky alkoholu na jedince, mohli bychom najít změny ve fyziologii jedince, mezi které patří například cirhóza jater, zbytnění srdce, ve smyslu ztučnění, v případě nervového systému třes prstů, slabost, malátnost, bolest hlavy apod. (srov. Skála, 1988, s. 40).

Změny se ovšem mohou odrazit také v psychické sféře jedince. „Nervový systém, zejména CNS (centrální nervová soustava), je na alkohol nejcitlivější a jeho dočasné i trvalé poškození se projevuje v psychice i v jednání člověka, v jeho společenské činnosti a společenských vztazích“ (Skála, 1988, s. 41). Skála také dále uvádí, že jde o „bohatý rejstřík poškození od lehčích poruch vnímání a paměti přes stupňování duševní únavnosti, afektovou labilitu, zvýšenou sugestibilitu, oslabení vůle až k povšechnému zprimitivnění a zchudnutí duševního života“ (Skála, 1988, s. 41).

Časté užívání psychoaktivních návykových látek tak vede ke vzniku fyzické či psychické závislosti a alkohol mezi tyto látky, jak jsem již předeslal výše, neodvratně patří.

1.4. Alkohol jako psychoaktivní látka

Odborníci z řad lékařů se shodují na závěru, že užívání alkoholu a tabáku je onou „vstupní branou“ k užívání jiných návykových látek. Višňovský v knize Farmakologie drogových závislostí (1999, s. 98) píše, že alkohol má mezi psychotropními drogami výjimečné postavení, neboť se z hlediska návykového potenciálu nachází někde uprostřed mezi tvrdými drogami. Oproti tvrdým drogám má mírnější účinky, závislost se vyvíjí jenom u části subpopulace konzumentů a při trvalém užívání mírných dávek (u vína se udává asi 0,2 l denně) je možné dokázat i pozitivní účinky na kardiovaskulární systém (srov. Višňovský, 1999, s. 98). „Naopak při zneužívání se alkohol stává stejně nebezpečný jako nejtvrďší drogy“ (Višňovský, 1999, s. 98).

Mezi psychické znaky, kterými se člověk po požití alkoholu vyznačuje, bychom mohli zařadit odstranění zábran, u některých jedinců může dojít k nevyváženému chování, místy až k záchvatům hněvu, ke zkresleným úsudkům a iracionálním činům, za které se aktér po vystřízlivění mnohdy stydí. Při velkém množství vypitého alkoholu může jedinec propadat depresím.

Důvody, proč se lidé uchylují ke konzumaci alkoholu, jsou různé. Člověk může pít, aby zkusil něco nového, doposud neokušeného, aby se vyhnul každodenním problémům, aby se zbavil špatné nálady, úzkosti apod. Jenže jakmile se začne špatná nálada a úzkost objevovat, jakmile jedinec abstinuje, něco je špatně a této fázi konzumace alkoholu se již dá mluvit o vytvoření závislosti. „Se vznikem návyku bývá často nejvíce ohrožen ten, kdo alkohol dobře snáší. A prvním signálem možné závislosti je to, že člověk přestává pít s mírou“ (Marhulová, 1995, s. 66). Dále se také autorka zmiňuje, že pokud jde o masovost užívání a tragické důsledky, žádná jiná droga se alkoholu nevyrovná (srov. Marhulová, 1995, s. 66).

2. Užívání alkoholu mládeží jako specifický sociálně deviantní fenomén

Alkohol a s ním spojené nelegální užívání mládeží je fenomén v naší společnosti poměrně častý. Výzkum, který tento fakt potvrzuje, došel k závěru, že většina mladistvých okusí alkoholický nápoj dříve než na střední škole a na střední škole zažije první opilost dokonce 54,3% nezletilých. Přitom zákonná hranice, jak jsem již uvedl výše, je stanovena na 18 let a mladistvým se jí dostane v průměru o tři roky dříve (srov. Miovský, 2000, s. 21).

Ona první zkušenost s alkoholem již v tak časném věku je především zapříčiněna značnou nezodpovědností ze strany rodičů dítěte. Jestliže se dítě seznámí například na rodinných oslavách s chutí alkoholických nápojů ve velmi mladém věku, je velmi pravděpodobné, že v průběhu svého budoucího života bude považovat pití alkoholu za něco běžného a normálního. Dalo by se tedy říci, že rodina je nejdůležitější sociální skupinou, která na jedince působí v průběhu celého jeho života. „Ačkoliv na vývoj dítěte působí v průběhu dospívání i jiné vlivy než pouze výchova ze strany rodičů a nejbližších příbuzných (jesle, mateřská školka, kamarádi), primární význam na vyvážený rozvoj jeho osobnosti dítěte má právě rodina“ (Ludvík, 2003, s. 78).

V závislosti na tento fakt pokládám za důležité zmínit i otázku sociálního učení, konkrétněji učení se nápodobou a identifikací. „Sociální učení je důležitý druh lidského učení. Při něm si jedinec ve styku s druhým člověkem nebo se sociální skupinou osvojuje dovednosti, návyky a postoje potřebné ke společenskému styku, „k životu mezi lidmi“, přejímá za vlastní sociální role, morální, estetické a jiné normy společnosti, formují se jeho motivy a rysy“ (Výrost, 1998, s. 268).

Učení se nápodobou je uplatňováno od nejranějších vývojových stádií. Napodobováním se učíme mimice, gestikulaci, řeči, živému či zdrženlivému projevu citů apod. (srov. Výrost, 1998, s. 269). Pro nás je nejdůležitější to, že napodobením lze převzít i způsob života, způsob

chování k ostatním lidem. Takové chování přebíráme od různých vzorů nebo modelů, mezi které nejčastěji patří jedinci v našem blízkém okolí, tedy od dospělých.

Identifikací je vyjadřováno „ztotožnění s osobou, k níž má jedinec vysoce pozitivní vztah a chce se jí přiblížit, připodobnit. Je to **záměrné úsilí jedince** o převzetí způsobů chování a jednání modelu... Identifikace je spojena s **interiorizací motivů a způsobů chování vzorů**“ (Výrost, 1998, s. 269).

Pro výše uvedené dva typy sociálního učení je jednodušší, když může dítě převzít způsob chování dospělého takový, jaký je. Negativní vzory působí složitěji, neboť jedinec sice odmítne určitý způsob chování, který mu nevyhovuje, ale zároveň je postaven před složitý úkol vytvoření si nového způsobu chování. (srov. Výrost, 1998, s. 269) V horším případě je daný vzor přijat a jedinec, který vidá někoho z rodiny neustále s alkoholickým nápojem v ruce, bude toto chování pokládat za normální a bude k němu inklinovat osobně.

Dalším neméně důležitým faktem je to, že alkohol je v naší zemi pokládán za legální a volně dostupnou drogu, a proto se naskýtá víc možností, jak si ho obstarat. Je běžně dostupný za ceny, jež naše současná životní úroveň umožňuje téměř každému. Žijeme ve společnosti, která mírnou konzumaci alkoholu pokládá za běžnou a akceptuje ji.

Ovšem abychom se neuchylovali k mylným závěrům, je potřeba zmínit, že přístupy ke konzumaci alkoholických nápojů se mohou, člověk od člověka, lišit. Naskýtají se nám zde dvě roviny, popřípadě dva póly, kde se jedinec může ocitnout.

Jedna strana může být zastoupena lidmi, kteří alkohol nekonzumují vůbec, ať už z jakéhokoliv důvodu. Tyto jedince, jak jsem již uvedl dříve, označuje Skála pojmem abstinenti. V naší společnosti je na ně nahlíženo jako na **pozitivní devianty**, neboť od každého dospělého jedince se očekává, že, byť jen v rámci udržení společenské konvence, určité množství alkoholu při různých příležitostech zkonzumuje. Takoví jedinci

v každé situaci alkohol odmítají, nejsou mnohdy pochopeni a jejich titul abstinenta bývá znevažován (srov. Skála, 1988 s. 6 - 7).

Do druhé skupiny bychom mohli zařadit ty jedince, kteří jsou na alkoholu závislí, bez této drogy nemohou být a konzumují vše, co se jim naskytne (srov. Skála, 1988, s. 6 - 7).

Dalším faktorem, který má na jedince v oblasti prevence užívání alkoholu vliv, je sociální prostředí, ve kterém dospívá. Kromě výše uvedené rodiny je také ovlivňován spolužáky, kamarády či okolím, v němž žije.

Je všeobecně známo, že mládež uznává jiné hodnoty, jiný životní styl a vědomí o okolním světě, než jaké uznávají dospělí, což často vede ke konfliktním situacím. Tento fakt odůvodňuje Jilčík tím, že mládež má schopnost přinášet, prokazovat a přijímat za vlastní vše nové, což je v rozporu se zkušenostmi, hodnotami a normami starší generace, která tyto nové trendy není schopna plně akceptovat, i když těm progresivním později sama podléhá (srov. Jilčík, 1995, s. 15 - 16).

Život mládeže je úzce spjat se životem svých vrstevníků, kde hledají a také nalézají společné hodnoty, normy, kterými se řídí. Většinou snaha o vymanění se z vlivu rodiny vede k zapojení se do jiné sociální skupiny a přizpůsobení se jejímu životnímu stylu (srov. Jilčík, 1995, s. 15).

V této souvislosti je důležité zmínit otázku alkoholu jako iniciační drogy pro vstup do dospělosti. Pro dospívající jedince je mnohdy právě konzumace alkoholu pokládána za onu „vstupní bránu“ do dospělosti. Spodní hranice legální konzumace alkoholu je u nás, jak jsem již zmínil výše, stanovena na osmnáctý rok života, nicméně pokud dospívající jedinec, byť nelegálně, konzumuje alkohol, může u něho vzrůstat pocit dospělosti, svobody, plnohodnotnosti a svým okolím (v tomto případě myslím vrstevnickou skupinu) je v tomto přesvědčení podporován. Výše uvedená problematika by se dala shrnout jednoduchou rovnicí, která může mít následující podobu: **Dospívající pije alkohol → Dospělý jedinec.**

Zde se dostáváme k problému, kterým je střet cílů vrstevnických skupin s cíli rodiny. V určitém okamžiku může nastat situace, kdy rodiče

nebudou nablízku a dítě se dostane právě do onoho vlivu vrstevnické skupiny, kde mu někdo bude nabízet cigarety, alkohol nebo drogy.

Za důležitou zde pokládám otázku primární prevence v rámci rodiny. Jedinec by měl v takových situacích umět říkat ne a netrpět při tom pocitem viny. Je možné, že dojde k situaci, kdy se mu jedinec nebo celá vrstevnická skupina začne smát, zesměšňovat ho, ale on by měl být hrdý na to, že ví, co je pro něho dobré a co ne. Matoušek (1997, s. 139) píše, že rodiče u nás málo učí děti prosazovat své vlastní mínění a také česká škola chce mít spíše poslušné žáky než žáky průbojné a sebevědomé. Ale přitom na druhou stranu je schopnost říkat ne pro každého člověka ve společnosti, nabízející na každém kroku desítky svodů, naprostou nutností (srov. Matoušek, s. 139).

Chování mládeže ve věku dospívání je charakteristické „citovou nestabilitou, přecitlivělostí, hyperkritičností vůči sobě a svému okolí, nepřijímáním názorů dospělých (rodičů) a snahou o nalezení sebe sama a svého místa ve společnosti“ (Ludvík, 2003, s. 73). Proto je důležité, aby rodina na jedince působila již od narození. Pokud jde přímo o fázi dospívání, je podstatné, aby se rodina zajímala o své dítě. Na první pohled banální věci jako pochvala nebo podpora jeho sebevědomí mohou mít v pozdější době markantní vliv na to, jak si sebe bude jedinec vážit. Matoušek (1997, s. 138) tuto myšlenku podporuje tím, že zde mluví o jasném vytyčování hranic dovoleného chování, o kritizování s mírou, o soucítění a reagování, když je znát, že mu není dobře, protože se mu něco nepovedlo apod. „Kdo se cítí vyrovnaný, nemusí si k vnitřní harmonii pomáhat drogou“ (Matoušek, 1997, s. 135).

Pro celistvý pohled v otázce užívání alkoholu mládeží jako specificky sociálně deviantního fenoménu pokládám za důležité zahrnout do této diplomové bakalářské práce také hledisko z oblasti vývojové psychologie.

Otázku adolescence jsem nastínil již v úvodu, kde bylo zmíněno, že se jedná o období prahu rané dospělosti, o přechodné období, které odděluje

dětství od dospělosti. Tuto část jedincova vývoje charakterizuje Vágnerová (2000, s. 253) jako druhou fázi relativně dlouhého časového úseku dospívání. Trvá přibližně od patnácti do dvaceti let s určitou individuální variabilitou (zejména v oblasti psychické a sociální, vzácněji i somatické).

Ostatně k této charakteristice se přiklání i Vágnerová (2000, s. 253 - 254). Píše, že „Adolescence je především dobou komplexnější psychosociální proměny, mění se osobnost dospívajícího i jeho sociální pozice. Mladý člověk získává nové role, spojené s vyšší sociální prestiží. Emancipace z vázanosti na rodiny je obvykle dokončena, vztahy s rodiči se stabilizují a zklidňují. Vrstevníci jsou ještě významnější, než byli dříve“ (Vágnerová, 2000, s. 253).

Pro tuto vývojovou fázi jedince je identita jedním z nejdůležitějších prvků. Ta je poznamenána blížící se dospělostí. Za součást identity bychom mohli také považovat i příslušnost k nějaké skupině, neboť jedinec se v tomto případě pomocí definování, ke komu patří, vymezuje určitým způsobem vůči svému okolí. Skupina je jakýmsi prostředkem pro nalezení vlastní identity. Vágnerová (2000, s. 269) píše, že identifikace se skupinou představuje obvykle přechodnou fázi, neboť adolescent by se měl postupně z vlivu dané skupiny separovat a tím upevňovat svoji individuální identitu. Stejně tak by se měl odpoutat od vázanosti na rodinu. „Starší adolescent je více závislý na vztazích s vrstevníky. Ti mu napomáhají uspokojovat různé potřeby. Emoční jistotu představuje obvykle stabilní přítel, který má podobné hodnoty a zájmy. Pro adolescenty jsou důležité i partnerské vztahy, v tomto období dochází k prvnímu sexuálnímu styku. Adolescent však není pro trvalejší vztah ještě dostatečně zralý. Obvykle jde o zamilovanost a romantickou lásku, která se po určité době rozpadá“ (Vágnerová, 2000, s. 296).

S touto myšlenkou se pojí další důležitý proces spojený s adolescencí, socializace jedince. Jak jsem již uvedl výše, tato část vývojového stádia jedince je také označována za přechod do dospělosti. A právě z tohoto faktu vyplývají specifické rysy socializace. Vágnerová

(2000, s. 274 – 296) pokládá v tomto období za charakteristické, že jedinec je čím dál víc akceptován jako dospělý a zároveň se od něho očekává odpovídající chování. Vzpomínáte si ještě na otázku alkoholu jako iniciační drogy pro vstup do dospělosti? Adolescenti si sami vybírají hodnoty a normy, k nimž chtějí být loajální a nepřijímají automaticky to, co jim rodiče či společnost nabízí. Dívají se na ně kriticky, uvažují o nich a zaujímají k nim vlastní postoje. V adolescenci se také mění i sociální role, především v profesní oblasti.

3. Postižení negativ vedoucích z užívání alkoholu mládeže

Potácející se mladí lidé ve večerních hodinách na ulicích našich měst není jev příliš vzácný. Dostupnost alkoholu, jak jsem již jednou zmínil, není v České republice velkou překážkou, a proto se skýtá více možností, jak si ho obstarat. V drtivé většině restauračních zařízení je nejčastěji konzumovaný alkoholický nápoj pivo levnější než většina těch nealkoholických. Ale uvědomuje si dnešní mládež závažnost konzumace alkoholických nápojů? Možný dopad na zdraví jedince, jehož biologický vývoj stále probíhá?

Višňovský (1999, s. 100) pojednává o problematice konzumace alkoholu následovně: „Alkohol působí zejména na nervový systém, který všeobecně tlumí. Už v malém množství účinkuje na řeč, rovnováhu, úsudek. Snižuje se schopnost rychle reagovat na měnící se situace. Tlumí vnímání bolesti. Povzbuzuje sebevědomí, snižuje sebekritičnost a sebekontrolu. Vysoké koncentrace alkoholu v organismu tlumí i životně důležitá centra regulace dýchání a krevního oběhu, což může být příčinou smrti.“

Fakt, že dítě nebo dospívající jedinec je mnohem náchylnější na rizika, která jsou s konzumací alkoholu spojená, je nevyvratitelný. Skála (1988, s. 93) tento fakt podporuje čísly, která nám jasně ukazují, že u mladých lidí je při hladině 0,8‰ vliv alkoholu stejný jako u dospělých lidí při hladině 1,5‰. Organismus není dostatečně vyzrálý, psychika je stále ve fázi vývoje a dopady, které plynou z konzumace alkoholu, jsou markantní. Tuto moji myšlenku podporuje i autor Karel Nešpor (2000, s. 54), který shrnuje specifika působení návykových látek u dětí a dospívajících následujícím způsobem:

- Závislost na návykových látkách se u dětí a dospívajících vytváří podstatně rychleji.
- Existuje vyšší riziko těžkých otrav s ohledem na nižší toleranci, menší zkušenost a sklon k riskování, který je v dospívání častý.

- U dětí a dospívajících závislých na návykových látkách, nebo je masivně zneužívajících, bývá patrné zřetelné zaostávání v psychosociálním vývoji.

- I pouhé experimentování s návykovými látkami je u dětí a dospívajících spojeno s většími problémy v různých oblastech života (rodina, škola, trestná činnost atd.)

4. Evropská školní studie o alkoholu a jiných drogách

Následující část textu nabízí rámcové seznámení s mezinárodním projektem ESPAD, který je pro účely této diplomové bakalářské práce stěžejní, neboť má posloužit ke srovnání výsledků, jež budou zjištěny výzkumným šetřením v Hradci Králové.

Mezinárodní projekt ESPAD (Evropská školní studie o alkoholu a drogách, The European School Survey Project on Alcohol and Other Drugs) zkoumá společensky významný fenomén neboli užívání drog mezi mladými lidmi. Tato studie byla poprvé realizována v roce 1995 pod záštitou Rady Evropy ve dvaceti šesti evropských zemích jako školní dotazníkové šetření, přičemž v tom samém roce se začala participovat také Česká republika. S přibývajícimi lety rostl počet zúčastněných zemí a v roce 2003 se do projektu zapojilo 35 států (srov. Csémy, 2006, s. 9).

Poslední výzkumné šetření proběhlo v roce 2007, ale vzhledem k tomu, že nejsou doposud uvolněna všechna data důležitá pro účely této diplomové bakalářské práce, použiji ke srovnání výsledky z roku 2003.

Tento mezinárodní projekt je koordinován Švédskou národní radou pro informace o alkoholu a drogách (CAN). Požadavek srovnatelnosti dat o užívání návykových látek mezi mládeží v Evropě mohl být splněn jen za cenu důsledného dodržování jednotného metodologického postupu, který zahrnoval jak dotazníkový formulář, tak principy konstrukce výběrového souboru a způsob sběru dat (srov. Csémy, 2006, s. 9).

Výsledky studie ESPAD mají za úkol podat přehled o situaci v České republice, pokud jde o rozsah užívání legálních i nelegálních drog v obecné populaci dospívající mládeže, a porovnat ji se situací v ostatních evropských zemích (srov. Csémy, 2006, s. 9).

Specifické cíle projektu lze shrnout v následujících bodech:

- Získat spolehlivé informace o rozsahu užívání návykových látek mezi českou mládeží
- Sledovat trendy, k nimž došlo od roku 1995

– Analyzovat základní kontextové vztahy u vybraných indikátorů návykového chování

– Porovnat situaci v ČR se situací v Evropě

(srov. Csémy, 2006, s. 9)

Tato mezinárodní studie se týkala především těch jedinců, kteří v daném roce dosáhli šestnácti let (kohorta podle data narození), tedy v případě výzkumu z roku 2003 byly do tohoto šetření zahrnuty osoby narozené v roce 1987, ovšem jedna kapitola byla věnována také užívání návykových látek mezi osmnáctiletými studenty.

Pro účely srovnání dat s touto diplomovou bakalářskou prací je důležitá právě první část standardizovaných dotazníkových formulářů, které pokrývaly „oblast užívání legálních i nelegálních látek mezi mládeží, a to včetně postojů a názorů vztahujících se k návykovým látkám. Problematika kouření a pití alkoholu byla sledována ve dvou časových horizontech – celoživotním a v posledních třiceti dnech. Zjišťována byla prevence kouření i konzumace alkoholu, a to odděleně podle typu konzumovaného alkoholu. Důraz byl kladen také na výskyt častého pití nadměrných dávek alkoholu konzumovaných při jedné příležitosti a výskyt opilosti“ (Csémy, 2006, s. 11). Druhá část dotazníku pokrývala problematiku nelegálních drog.

K přehlednějšímu porovnávání výsledků použiji jednotlivé tabulky ze studie ESPAD 03 vztahující se k problematice nelegální konzumace alkoholu.

5. Výzkumné šetření

Záměrem této diplomové práce je získat podobu jednání odrážejícího se v konzumaci alkoholu mezi studenty středních odborných škol a středních odborných učilišť v Hradci Králové, dále pak porovnat tyto získané informace s projektem Evropské školní studie o alkoholu a jiných drogách z roku 2003 a navrhnout východisko v otázce problematiky nelegálního užívání alkoholu středoškolskou mládeží.

Projekt ESPAD 03 zveřejnil ve Výsledcích průzkumu v České republice z roku 2003 pouze výsledky týkající se frekvence konzumace alkoholických nápojů, ale pokud chceme komplexněji zkoumat danou problematiku, pokládám za důležité zahrnout do dotazníku také otázky, které se budou týkat míry konzumace alkoholických nápojů.

Výzkum bude prováděn na vybraných typech středních odborných škol a středních odborných učilišť v Hradci Králové, které umožňují studovat tříleté učební obory zakončené závěrečnou zkouškou.

Mezi tyto školy patří:

- Odborné učiliště, speciální střední škola pro profesní přípravu mládeže
- Střední odborná škola a střední odborné učiliště Hradební
- Střední odborná škola a střední odborné učiliště Vocelova
- Střední škola sužeb, obchodu a gastronomie, Hradec Králové
- Střední uměleckoprůmyslová škola hudebních nástrojů a nábytku

Vzhledem k faktu, že je věnována pozornost úrovním vzdělávání již v teoretické části této diplomové práce, v následujícím textu budu výše uvedený typ škol uvádět pod označením ISCED 3C.

5.1 Výzkumná otázka

Zjistit podobu jednání odrážejícího se v konzumaci alkoholu mezi studenty úrovně ISCED 3C v Hradci Králové.

5.2 Hlavní cíle výzkumu

C1: Zjistit míru konzumace alkoholu u studentů úrovně ISCED 3C v Hradci Králové.

C2: Zjistit četnost konzumace alkoholu u studentů úrovně ISCED 3C v Hradci Králové.

C3: Porovnat získané informace o četnosti s projektem Evropské školní studie o alkoholu a jiných drogách z roku 2003.

5.3 Dílčí cíle

C₂₁: Zjistit celoživotní zkušenost konzumace alkoholu u studentů úrovně ISCED 3C v Hradci Králové.

C₂₂: Zjistit četnost konzumace alkoholu během posledních třiceti dnů v závislosti na druhu alkoholického nápoje a pohlaví u studentů úrovně ISCED 3C v Hradci Králové.

C₂₂₁: Zjistit četnost konzumace piva během posledních třiceti dnů u chlapců studujících úroveň ISCED 3C v Hradci Králové.

C₂₂₂: Zjistit četnost konzumace vína během posledních třiceti dnů u dívek studujících úroveň ISCED 3C v Hradci Králové.

5.4 Hypotézy

HH1: Studenti úrovně ISCED 3C v Hradci Králové konzumují ve větší frekvenci nadměrné dávky alkoholických nápojů, než jaký je celorepublikový průměr studentů studujících v roce 2003 střední školu.

HH2: Studenti úrovně ISCED 3C v Hradci Králové mají větší celoživotní zkušenost s konzumací alkoholických nápojů, než jaký je celorepublikový průměr studentů studujících v roce 2003 stejný typ střední školy.

HH3: Chlapci studující úroveň ISCED 3C v Hradci Králové mají větší frekvenci konzumace piva v posledních třiceti dnech, než jaký je celorepublikový průměr chlapců studujících v roce 2003 stejný typ střední školy.

HH4: Dívky studující úroveň ISCED 3C v Hradci Králové mají větší frekvenci konzumace vína v posledních třiceti dnech, než jaký je celorepublikový průměr dívek studujících v roce 2003 stejný typ střední školy.

HH5: Studenti úrovně ISCED 3C v Hradci Králové konzumují ve větší frekvenci pivo, než jaký je celorepublikový průměr studentů studujících v roce 2003 střední školu.

5.5 Operacionalizace

HH1: Studenti úrovně ISCED 3C v Hradci Králové konzumují ve větší frekvenci nadměrné dávky alkoholických nápojů, než jaký je celorepublikový průměr studentů studujících v roce 2003 střední školu.

Hypotéza číslo 1 bude následně ověřována pomocí otázek, které se budou týkat konzumace nadměrných dávek alkoholických nápojů (otázka č. 8).

Potvrzování hypotézy bude realizováno srovnáváním údajů z projektu ESPAD 03 a dat získaných výzkumným šetřením v Hradci Králové. Jestliže budou údaje z Hradce Králové vyšší alespoň v polovině možností, bude hypotéza potvrzena.

HH2: Studenti úrovně ISCED 3C v Hradci Králové mají větší celoživotní zkušenost s konzumací alkoholických nápojů, než jaký je celorepublikový průměr studentů studujících v roce 2003 stejný typ střední školy.

Hypotéza číslo 2 následně bude ověřována pomocí otázek, které se budou týkat celoživotní zkušenosti s konzumací alkoholických nápojů (otázka č. 3).

Potvrzování hypotézy bude realizováno srovnáváním údajů z projektu ESPAD 03 a dat získaných výzkumným šetřením v Hradci Králové. Jestliže budou údaje z Hradce Králové vyšší v nejrizikovějším oddíle, tedy v tom, který bude uvádět nejvyšší frekvenci konzumace alkoholických nápojů, bude hypotéza potvrzena.

HH3: Chlapci studující úroveň ISCED 3C v Hradci Králové mají větší frekvenci konzumace piva v posledních třiceti dnech, než jaký je celorepublikový průměr chlapců studujících v roce 2003 stejný typ střední školy.

Hypotéza číslo 3 bude následně ověřována pomocí otázek, které se budou týkat frekvence konzumace piva v posledních třiceti dnech (otázka č. 4).

Potvrzování hypotézy bude realizováno srovnáváním údajů z projektu ESPAD 03 a dat získaných výzkumným šetřením v Hradci Králové. Jestliže budou údaje z Hradce Králové vyšší alespoň v polovině možností, bude hypotéza potvrzena.

HH4: Dívky studující úroveň ISCED 3C v Hradci Králové mají větší frekvenci konzumace vína v posledních třiceti dnech, než jaký je celorepublikový průměr dívek studujících v roce 2003 stejný typ střední školy.

Hypotéza číslo 4 bude následně ověřována pomocí otázek, které se budou týkat frekvence konzumace vína v posledních třiceti dnech (otázka č. 4).

Potvrzování hypotézy bude realizováno srovnáním údajů z projektu ESPAD 03 a dat získaných výzkumným šetřením v Hradci Králové. Jestliže budou údaje z Hradce Králové vyšší alespoň v polovině možností, bude hypotéza potvrzena.

HH5: Studenti úrovně ISCED 3C v Hradci Králové konzumují ve větší frekvenci pivo, než jaký je celorepublikový průměr studentů studujících v roce 2003 střední školy.

Hypotéza číslo 5 bude ověřována pomocí otázek, které se budou týkat frekvence konzumace piva v posledních třiceti dnech (otázka č. 4).

Potvrzování hypotézy bude realizováno srovnáním údajů z projektu ESPAD 03 a dat získaných výzkumným šetřením v Hradci Králové. Jestliže budou údaje z Hradce Králové vyšší alespoň v polovině možností, bude hypotéza potvrzena.

5.6 Metodologie řešení výzkumného šetření

5.6.1 Metoda výzkumu

Vzhledem k tomu, že má tento výzkum kvantitativní charakter, cílem je sběr a rozbor statistických informací, zvolil jsem metodu matematicko-statistickou.

5.6.2 Technika výzkumu

Realizace výzkumu bude prováděna dotazovací technikou, přesněji řečeno pomocí standardizovaných dotazníků. Danou techniku považuji pro potřebné účely jako optimální. Rozhovor by zde neplnil tak přesnou úlohu, byl by také náročnější jak po časové, tak i finanční stránce,

a vzhledem k tomu, že je předmětem dotazování citlivé téma, považují za důležité zachovat naprostou míru anonymity.

5.6.3 Dotazníkový formulář

Z důvodu zaručení srovnatelnosti výsledků s projektem ESPAD 03 pokládám za důležité dodržovat jednotný metodologický postup, tudíž následující informace o dotazníku jsou zpracovány dle Výsledků průzkumu v České republice z roku 2003 (Csémy, 2006, s. 11). Standardizovaný dotazníkový formulář bude pokrývat oblast užívání alkoholických nápojů mezi mládeží. Problematika pití alkoholu bude sledována ve třech časových horizontech – celoživotním, v posledních třiceti dnech a v poslední konzumní epizodě. Zjišťována bude frekvence a míra konzumace alkoholu, a to odděleně podle typu konzumovaného alkoholu. Důraz bude kladen také na výskyt častého pití nadměrných dávek alkoholu konzumovaných při jedné příležitosti.

Také jednotlivé otázky dotazníku budou identické s těmi, které byly použity v Evropské školní studii o alkoholu a jiných drogách v roce 2003, z důvodu možnosti co nejpřesnějšího srovnání výsledků.

Celkem bude mít dotazníkový formulář tři strany a osm otázek. Po zahrnutí podotázek bude u každé dotazované osoby zaznamenáno jedenáct odpovědí. Použitý dotazníkový formulář je uveden v příloze.

5.6.4 Konstrukce a charakteristiky výběrového souboru

Konstrukce výběrového vzorku bude vycházet z následujících údajů. Základní soubor bude definován jako soubor všech studentů, kteří studují v rámci denního studia v Hradci Králové školu úrovně ISCED 3C.

Za techniku konstrukce vzorku bude vybrán prostý náhodný výběr z toho důvodu, že „každý element dané populace má stejnou pravděpodobnost, že bude vybrán do vzorku“ (Disman, 2009, s. 97).

Z výše uvedeného tedy vyplývá, že výzkumný vzorek bude vybrán náhodným výběrem, pro účely této diplomové bakalářské práce byla zvolena forma losu. Z každé střední školy bude vylosována jedna třída, která bude danou institucí reprezentovat. Cílový počet respondentů se tedy bude pohybovat kolem sta, protože průměrný počet žáků je okolo dvaceti v jedné třídě.

5.6.5 Sběr dat v terénu

Sběr dat bude prováděn osobní návštěvou na dané škole. Jednotlivé ústavy budou kontaktovány pomocí emailové služby, přičemž v dané zprávě budou obsaženy základní informace o výzkumu a žádost o spolupráci. Pokud jde o vlastní sběr dat, bude zcela řízen tazatelem. Přítomnost jednotlivých kantorů při sběru dat nebude vyžadována. Případné nejasnosti budou vysvětlovány, pokud si o to respondent požádá. Pro daný výzkum budou využita pouze data respondentů, kteří nedosáhli v době výzkumu plnoletosti.

První strana dotazníkového formuláře bude obsahovat obecné informace o výzkumném šetření, bude zdůrazněna anonymita a důležitost přesného vyplňování dat. Po vyplnění dotazníků je respondenti přehnou v půli tak, aby otázky, na které odpovídali, zůstaly na vnitřní straně.

5.6.6 Realizace výzkumného šetření

Přímá realizace výzkumného šetření probíhala osobní návštěvou ve třídě, která byla náhodně vybrána. Studentům byla nastíněna problematika, které se tato diplomová práce věnuje, a sdělena žádost o spolupráci. Z důvodu osobní přítomnosti v průběhu vyplňování dotazníků, byla stoprocentní návratnost těchto formulářů.

Ve fázi kontaktování institucí byla realizace výzkumného šetření na jedné ze škol odmítnuta, v zápětí však konkurenční instituce nabídla

ochotně realizaci výzkumného šetření ve dvou třídách, aby počet respondentů nebyl ohrožen.

5.6.7 Způsob zpracování dat

Vyplněné dotazníky byly zpracovány v programu Statistica 8. Před samotným vkládáním dat byla provedena logická a optická kontrola všech dotazníků. Všechny byly řádně vyplněny, tudíž vynechání otázky z důvodu chybějících dat nebylo použito.

Celkový počet vyplněných dotazníků činil 109, z důvodu plnoletosti jich bylo vyřazeno 18, tudíž velikost výsledného vzorku skýtala 91 respondenta, z čehož 33 byly dívky, 58 bylo chlapců.

5.6.8 Ověřování hypotéz

V tomto oddíle budou porovnávány výsledky projektu ESPAD 03 s výsledky výzkumného šetření realizovaného v Hradci Králové. Na základě tohoto porovnání budou hypotézy potvrzeny, či nikoliv. Tabulky budou u jednotlivých hypotéz srovnány v jednotném pořadí, tedy že první vždy budou výsledky z Evropské školní studie o alkoholu a jiných drogách z roku 2003 a po ní budou následovat výsledky, které byly získány výzkumným šetřením v Hradci Králové.

HH1: Studenti úrovně ISCED 3C v Hradci Králové konzumují ve větší frekvenci nadměrné dávky alkoholických nápojů, než jaký je celorepublikový průměr studentů studujících v roce 2003 střední školu.

Tab. 2: Konzumace nadměrných dávek zjištěná projektem ESPAD 03. (srov. Csémy, 2006, s. 19)

Pohlaví	Nikdy	1–2krát	3–5krát	6–9krát	10 a vícekrát
Chlapci	45,8	30,8	14,6	5,6	3,2
Dívky	58,7	28,8	8,8	2,2	1,5
Celkem	52,8	29,8	11,5	3,8	2,2

Tab. 3: Konzumace nadměrných dávek zjištěná výzkumným šetřením v Hradci Králové.

Kategorie	Konzumace pěti nebo více sklenic alkoholu za sebou během posledních 30 dnů.					
	Chlapci	Chlapci %	Dívky	Dívky %	celkem	celkem %
Ani jednou	7	12,07	7	21,21	14	15,38
Jednou	8	13,79	4	12,12	12	13,19
Dvakrát	16	27,59	7	21,21	23	25,27
3-5x	14	24,14	10	30,30	24	26,37
6-9x	10	17,24	3	9,09	13	14,29
10x a vícekrát	3	5,17	2	6,06	5	5,49

Jestliže se podíváme nejprve na tabulku 2, můžeme z uvedených údajů vyčíst, že celkový počet studentů, kteří nikdy za posledních 30 dnů nekonzumovali nadměrnou dávku alkoholických nápojů, se pohybuje kolem 50% a s přibývajícím frekvencí toto procento studentů klesá. Dále si můžeme všimnout, že procentuální zastoupení chlapců je ve všech časových oddílech větší než u dívek. Dívky vedou pouze v prvním oddíle.

Tabulka 3, která nám ukazuje výsledky z Hradce Králové, nám poslouží ke srovnání údajů. Oproti 50% ze studentů, kteří v posledních třiceti dnech nekonzumovali nadměrnou dávku alkoholických nápojů, zde máme pouze 15% a s přibývajícím frekvencí nemůžeme mluvit o plynulém klesání, neboť v kategorii „jednou“ je menší procentuální zastoupení než v kategorii „6-9x“ a mezi kategoriemi „dvakrát“ a „3-5x“ se procento studentů opět zvyšuje. Jestliže se podíváme na poměry chlapců a dívek, můžeme konstatovat, že kategorie „nikdy“ je sice také zastoupena více dívkami, ale vyvozování předčasných závěrů, že dívky konzumují v menší frekvenci nadměrné dávky alkoholických nápojů, by mohlo být mylné,

neboť až překvapivě v některých časových oddílech konkurují chlapcům. Děje se tomu např. v oddílech „3-5x“ a „10 a vícekrát“.

Vzhledem k tomu, že výše uvedené údaje splnily podmínku pro ověření hypotézy, byla tato hypotéza potvrzena.

HH2: Studenti úrovně ISCED 3C v Hradci Králové mají větší celoživotní zkušenost s konzumací alkoholických nápojů, než jaký je celorepublikový průměr studentů studujících v roce 2003 stejný typ střední školy.

Druhé srovnání se týká četnosti konzumace alkoholických nápojů studenty úrovně ISCED 3C v celoživotním měřítku.

Tab. 4: Celoživotní zkušenost s konzumací alkoholických nápojů zjištěná projektem ESPAD 03. (srov. Csémy, 2006, s. 19)

Proměnná	Nikdy	1–2krát	3–5krát	6–9krát	10–19krát	20–39krát	40 a vícekrát
Pohlaví							
Chlapci	1,7	4,9	6,4	7,9	13,1	12,3	53,7
Dívky	1,5	3,9	8,8	10,6	17,8	17,5	39,9
Typ školy							
Gymnázium	2,4	4,4	7,9	9,9	18,6	15,7	41,1
Střední škola s maturitou	1,1	3,5	7,8	10,6	17,6	15,4	44,1
Střední odborné učiliště	1,6	5,4	7,5	7,4	10,9	14,2	53,1
Celkem	1,6	4,3	7,7	9,3	15,7	15,1	46,2

Tab. 5: Celoživotní zkušenost s konzumací alkoholických nápojů zjištěná výzkumným šetřením v Hradci Králové.

Kategorie	Četnost konzumace alkoholických nápojů v celoživotním měřítku.	
	Četnost	%
Nikdy	1	1,10
1-2x	1	1,10
3-5x	3	3,30
6-9x	3	3,30
10-19x	6	6,59
20-39x	19	20,88
40 a vícekrát	58	63,74

Pokud přejdeme přímo k porovnávání výsledků v jednotlivých tabulkách, můžeme si v případě tabulky č. 5 všimnout nerovnoměrného

rozložení, neboť drtivá většina studentů (skoro 64%) z Hradce Králové vybrala možnost, že konzumovali alkoholický nápoj za život „40 a vícekrát“ a 21% studentů se přiklonilo k možnosti „20-39x“.

Tyto dvě zmíněné kategorie svým procentuálním zastoupením dokazují, že středoškolská mládež v Hradci Králové v životě konzumovala ve větší frekvenci alkoholické nápoje, než jak tomu bylo u studentů, kteří se zapojili v roce 2003 do projektu ESPAD. Jejich procentuální zastoupení, které můžeme sledovat v tabulce č. 4, bylo rovnoměrněji rozloženo mezi všechny kategorie, tudíž v posledních dvou oddílech nebyla účast tak razantně velká jako u mládeže z Hradce Králové. Ke kategorii „20-39x“ se přiklonilo 14% studentů a k poslední 53% studujících.

Za nejrizikovější oddíl pokládám oddíl „40 a vícekrát“, neboť se jedná o nejvyšší možnost frekvence konzumace alkoholických nápojů v celoživotním měřítku. V tomto oddíle, jak jsem již předeslal výše, měla přibližně o 10% větší zastoupení mládež z Hradce Králové, tudíž se hypotéza potvrdila.

HH3: Chlapci studující úroveň ISCED 3C v Hradci Králové mají větší frekvenci konzumace piva v posledních třiceti dnech, než jaký je celorepublikový průměr chlapců studujících v roce 2003 stejný typ střední školy.

Tab. 6: Frekvence konzumace piva u chlapců v posledních 30 dnech zjištěná projektem ESPAD 03. (srov. Csémy, 2006, s. 19)

Druh alkoholického nápoje	Nikdy	1–2krát	3–5krát	6–9krát	10–19krát	20–39krát	40 a více-krát
Pivo – Chlapci							
Gymnázium	39,7	22,2	16,6	8,6	8,3	2,5	2,2
Střední škola s maturitou	25,9	23,4	17,7	11,3	12,3	6,2	3,1
Střední odborné učiliště	20,9	20,3	19,3	15,1	12,6	6,7	5,1
Víno – Dívky							
Gymnázium	43,3	37,7	13,9	3,4	0,8	0,4	0,4
Střední škola s maturitou	43,0	36,5	12,8	3,8	2,6	0,9	0,3
Střední odborné učiliště	34,7	32,3	15,0	11,2	3,9	1,9	1,0

Tab. 7: Frekvence konzumace piva u chlapců v posledních 30 dnech zjištěná výzkumným šetřením v Hradci Králové.

Kategorie	Četnost pití piva u chlapců za posledních 30 dnů.	
	Četnost	%
Nikdy	8	13,79
1-2x	6	10,34
3-5x	14	24,14
6-9x	14	24,14
10-19x	9	15,52
20-39x	6	10,34
40 a vícekrát	1	1,72

Jestliže se podíváme blíže na tabulku číslo 6, můžeme z ní vyčíst, že největší procento chlapců, kteří v posledních třiceti dnech konzumovali pivo, se nachází v oddíle „1-2x“ a tato míra zastoupení postupně pozvolna klesá. Dále nás může překvapit poměrně velké procento (5,1%) v nejrizikovější kategorii, tedy v oddíle „40 a vícekrát“.

V případě tabulky číslo 7 je největší procentuální zastoupení chlapců rovnoměrně usazeno mezi kategoriemi „3-5x“ a „6-9x“. Poměrně velký a nečekaný procentuální skok je v posledních dvou oddílech, kdy se z 10% dostáváme na necelá 2%.

I přesto, že měli v některých oddílech studenti, kteří se zúčastnili projektu ESPAD 03, větší procentuální zastoupení než ti, kteří studují úroveň ISCED 3C v Hradci Králové, celkový počet těchto případů nepřesáhl polovinu, tudíž je hypotéza číslo 3 také potvrzena.

HH4: Dívky studující úroveň ISCED 3C v Hradci Králové mají větší frekvenci konzumace vína v posledních třiceti dnech, než jaký je celorepublikový průměr dívek studujících v roce 2003 stejný typ střední školy.

Tab. 8: Frekvence konzumace vína u dívek v posledních 30 dnech zjištěná projektem ESPAD 03. (srov. Csémy, 2006, s. 19)

Druh alkoholického nápoje	Nikdy	1–2krát	3–5krát	6–9krát	10–19krát	20–39krát	40 a vícekrát
Pivo – Chlapci							
Gymnázium	39,7	22,2	16,6	8,6	8,3	2,5	2,2
Střední škola s maturitou	25,9	23,4	17,7	11,3	12,3	6,2	3,1
Střední odborné učiliště	20,9	20,3	19,3	15,1	12,6	6,7	5,1
Víno – Dívky							
Gymnázium	43,3	37,7	13,9	3,4	0,8	0,4	0,4
Střední škola s maturitou	43,0	36,5	12,8	3,8	2,6	0,9	0,3
Střední odborné učiliště	34,7	32,3	15,0	11,2	3,9	1,9	1,0

Tab. 9: Frekvence konzumace vína u dívek v posledních 30 dnech zjištěná výzkumným šetřením v Hradci Králové.

Konzumace vína u dívek za uplynulých 30 dnů.		
Kategorie	Četnost	%
Nikdy	12	36,36
1-2x	8	24,24
3-5x	8	24,24
6-9x	4	12,12
10-19x	1	3,03

V případě hypotézy číslo 4 byla odhalena poměrně překvapivá data. Výzkumným šetřením v Hradci Králové bylo zjištěno, tabulka č. 9, že největší procentuální zastoupení se vyskytuje u dívek, které nikdy v posledních 30 dnech nekonzumovaly víno. Jedná se o třetinu z celkového počtu dotázaných dívek. Dalším překvapivým údajem se stal ten, že do kategorie „20-39x“ a „40 a vícekrát“ nespadala žádná z dotázaných dívek. Jediná kategorie, ve které dívky z Hradce Králové předčily větším rozdílem dívky z roku 2003, byla kategorie „3-5x“. V tomto oddíle byl poměr procentuálního zastoupení 24% oproti 15%.

V důsledku získaných výsledků se tedy nedá mluvit o potvrzení hypotézy číslo 4.

HH5: Studenti úrovně ISCED 3C v Hradci Králové konzumují ve větší frekvenci pivo, než jaký je celorepublikový průměr studentů studujících v roce 2003 střední školu.

Tab. 10 : Frekvence konzumace piva v posledních 30 dnech zjištěná projektem ESPAD 03. (srov. Csémy, 2006, s. 19)

Druh alkoholického nápoje	Nikdy	1–2krát	3–5krát	6–9krát	10–19krát	20–39krát	40 a vícekrát
Pivo	37,2	23,8	15,8	10,1	7,7	3,1	2,2
Víno	47,4	32,5	11,4	4,8	2,5	0,9	0,5
Destiláty	43,5	28,3	15,6	7,2	3,2	1,3	0,9

Tab. 11: Frekvence konzumace piva v posledních 30 dnech zjištěná výzkumným šetřením v Hradci Králové.

Kategorie	Konzumace piva u studentů za posledních 30 dnů.	
	Četnost	%
Nikdy	18	19,78
1-2x	15	16,48
3-5x	21	23,08
6-9x	20	21,98
10-19x	9	9,89
20-39x	7	7,69
40 a vícekrát	1	1,10

Jestliže se podíváme blíže na tabulku číslo 10, můžeme z ní vyčíst, že největší procento studentů, kteří v posledních třiceti dnech konzumovali pivo, se nachází v oddíle „1-2x“ a tato míra zastoupení postupně pozvolna klesá. Dále nás může překvapit poměrně velké procentuální zastoupení studentů (37%), kteří nikdy v posledních třiceti dnech nekonzumovali pivo.

V případě tabulky číslo 11 je největší procentuální zastoupení studentů konzumujících pivo v posledních třiceti dnech skoro rovnoměrně rozloženo mezi kategoriemi „3-5x“ a „6-9x“. Za varovné pokládám i osmiprocentní zastoupení u studentů, kteří vybrali možnost „20-39x“.

I přesto, že měli studenti, kteří se zúčastnili projektu ESPAD 03, větší procentuální zastoupení v oddíle „1-2x“ než ti, kteří studují úroveň ISCED 3C v Hradci Králové, jedná se o jediný případ, kdy výsledky

z projektu ESPAD 03 přesáhly údaje získané výzkumným šetřením v rámci této diplomové bakalářské práce. Hypotéza číslo 5 se tedy také potvrdila.

5.6.9 Výsledky zaměřené na míru konzumace alkoholu

Za důležité pokládám nejen zaměřit se na četnost konzumace alkoholických nápojů, ale také na to, v jaké míře jsou studenty úrovně ISCED 3C v Hradci Králové dané alkoholické nápoje konzumovány. Jak jsem již předeslal v kapitole číslo 5, Evropská školní studie o alkoholu a jiných drogách realizovaná v roce 2003 nevěnovala míře konzumace alkoholických nápojů ve výzkumné zprávě bližší pozornost, tudíž nemám s čím zjištěná data srovnávat. Na druhou stranu se dle mého názoru jedná o téma, které by nemělo být opomíjeno, proto alespoň předkládám dané výsledky.

Součástí dotazníkového formuláře sledovaly tři otázky míru konzumace alkoholických nápojů při poslední konzumní epizodě rozdělené podle druhu daného nápoje. Jednalo se o pivo, víno a destiláty.

Tab. 12: Míra konzumace piva při poslední konzumní epizodě.

Kategorie	Míra konzumace piva při poslední konzumní epizodě.	
	Četnost	%
Nikdy	13	14,29
Ne naposledy	10	10,99
Méně než 1 láhev	7	7,69
1 až 2	20	21,98
3 až 4	19	20,88
5 až 10	18	19,78
více než 10	4	4,40

Jestliže se podíváme blíže na výše uvedenou tabulku, můžeme z ní vyčíst, že poměrně malá část výzkumného vzorku (14%) v životě nepila pivo. Drtivá většina studentů je skoro ve stejném poměru rozdělena mezi tři kategorie, tedy mezi ty studenty, kteří měli při poslední konzumní epizodě 1 až 2 láhve, 3 až 4 láhve nebo 5 až 10 lahví piva. Jestliže si uvědomíme, že čtvrtina dotázaných studentů při poslední příležitosti

konzumovala nadměrnou dávku alkoholických nápojů, tedy 5 a více sklenic, můžeme dospět k závěru, že toto číslo značí závažný problém.

Tab. 13: Konzumace vína při poslední konzumní epizodě

Kategorie	Míra spotřeby vína při poslední konzumní epizodě.	
	Četnost	%
Nikdy	30	32,97
Ne naposledy	18	19,78
Méně než malá sklenka	5	5,49
1 až 2 malé sklenky	17	18,68
půl láhve	10	10,99
více než 0,7l	11	12,09

V případě konzumace vína nás může jako první překvapit údaj, že třetina studentů v životě nepila víno. Zajímavý je údaj, že 18% studentů jako největší procento konzumujících, kteří si při poslední příležitosti víno dali, zůstalo u jedné až dvou malých sklenek. Pozornost bychom ovšem měli také věnovat oddílu možné největší míry konzumace vína, neboť do této skupiny patří 12% z celkového počtu dotázaných, což je poměrně velké číslo.

Asi nejpřekvapivější výsledky můžeme nalézt v tabulce č. 14, která zachycuje míru konzumace destilátů při poslední konzumní epizodě.

Tab. 14: Míra spotřeby destilátů při poslední konzumní epizodě

Kategorie	Míra spotřeby destilátů při poslední konzumní epizodě.	
	Četnost	%
Nikdy	2	2,20
Ne naposledy	10	10,99
Méně než 1 skleničku	7	7,69
1 až 2 skleničky	15	16,48
3 až 5	27	29,67
6 až 9	22	24,18
Více než 10	8	8,79

První údaj, který bije do očí, je ten, že pouhá 2% dotázaných studentů v životě nekonsumovala žádný destilát. Toto číslo je přímo zarážející, když ho srovnáme se 33% u vína a 14% u piva. V dalších překvapivých datech můžeme pokračovat, jestliže se podíváme, v jaké kategorii se objevuje největší zastoupení studentů. Jedná se o oddíl „3 až 5

skleniček“ destilátu, kde konzumaci tohoto množství potvrdila téměř jedna třetina všech dotázaných studentů. Velké zastoupení má zároveň oddíl, který se vyznačuje druhou největší mírou konzumace destilátů (24% dotázaných.

6. Shrnutí výsledků zjištěných výzkumným šetřením v Hradci Králové

Na následujících řádcích se pokusím sumarizovat nejdůležitější data získaná výzkumným šetřením v Hradci Králové.

V první řadě se zaměřím na celoživotní hledisko. Na otázku, jak často studenti v životě pili některý alkoholický nápoj, odpovědělo skoro 64% nejvyšší možnou variantou, tedy „40 a vícekrát“, a 21% vybralo možnost druhou, „20-39x“.

Druhý časový horizont, ve kterém byla frekvence konzumace alkoholických nápojů zkoumána, byl oddíl posledních 30 dnů. V první řadě byl zkoumán druh alkoholického nápoje odděleně podle pohlaví, přičemž jsem stejně tak jako projekt ESPAD 03 vycházel ze stanoviska, že chlapci mají nejoblíbenější alkoholický nápoj pivo, dívky pak víno (srov. Csémy, 2006, s. 11).

V případě konzumace piva u chlapců bylo největší procentuální zastoupení rovnoměrně rozděleno mezi kategoriemi „3-5x“ a „6-9x“, kdy každý z oddílů reprezentovali 24% chlapci.

U dívek a konzumace vína byly zjištěny poměrně překvapivé výsledky, neboť nenaznačují, že by se jednalo o jejich oblíbený alkoholický nápoj. Třetina dívek totiž v posledních třiceti dnech víno nikdy nekonzumovala. Dalším překvapivým údajem se stal ten, že do kategorie „20-39x“ a „40 a vícekrát“ nespádala žádná z dotázaných dívek.

V horizontu třiceti dnů byla také zkoumána konzumace piva jako nejoblíbenějšího alkoholického nápoje vůbec. Největší procentuální zastoupení zaujímala v této otázce kategorie „3-5x“, ke které se přiklonilo 23% studentů a pouze s procentovým rozdílem skončila na druhém místě kategorie „6-9x“. Za varovné pokládám i osmiprocentní zastoupení u studentů, kteří vybrali možnost „20-39x“.

V otázce, která zkoumala nadměrnou spotřebu alkoholických nápojů v časovém horizontu posledních třiceti dnů, bylo zjištěno, že pouze 15%

dotázaných studentů pět a více sklenic alkoholu nekonzumovalo ani jednou. Největší procentuální zastoupení měla kategorie „3-5x“, do které spadalo 26% studentů. V případě porovnávání údajů podle pohlaví by mohlo být vyvozování předčasných závěrů, že dívky konzumují v menší frekvenci nadměrné dávky alkoholických nápojů, mylné, neboť až překvapivě v některých časových oddílech konkurovaly chlapcům. Dělo se tak např. v oddíle „3-5x“, kde oproti 24% chlapců stálo 30% dívek, a v oddíle „10 a vícekrát“, kde dívky s 6% „přepily“ chlapce o 1%.

Vedle frekvence konzumace alkoholických nápojů byla také zkoumána míra spotřeby alkoholických nápojů při poslední konzumní epizodě odděleně podle typu nápoje.

V případě konzumace piva byla většina studentů skoro ve stejném poměru rozdělena mezi tři kategorie, tedy mezi ty studenty, kteří měli v poslední konzumní epizodě 1 až 2 láhve, 3 až 4 láhve nebo 5 až 10 lahví. Čtvrtina dotázaných studentů při poslední příležitosti konzumovala nadměrnou dávku piva, tedy pět a více sklenic. A to jsme ještě nezkoumali možnost kombinace s jiným druhem alkoholického nápoje.

Co se týče konzumace vína, byly zjištěny pozitivnější údaje. První z nich je ten, že třetina studentů v životě víno nepila. Jako další bychom mohli uvést fakt, že 18% studentů jako největší procento konzumujících, kteří si při poslední příležitosti víno dali, zůstalo u 1 až 2 malých sklenek. Na druhou stranu oddíl největší možné míry konzumace vína byl zastoupen 12% z celkového počtu dotázaných.

Otázka sledující konzumaci destilátů při poslední konzumní epizodě odhalila, že pouze 2% dotázaných studentů v životě žádný destilát neochutnala. Jestliže ho srovnáme se 33% u vína a 14% u piva, skýtá se nám pohled na obrovskou iniciační zkušenost s tvrdým alkoholem. V dalších překvapivých datech můžeme pokračovat, jestliže se podíváme, v jaké kategorii se objevuje největší zastoupení studentů. Jedná se o oddíl „3 až 5 skleniček“ destilátu, kde konzumaci tohoto množství potvrdila téměř třetina všech dotázaných studentů. Velké zastoupení má zároveň oddíl

„6-9“, který se vyznačuje druhou největší mírou konzumace destilátů (24% dotazovaných).

7. Návrh na řešení problematiky nelegální konzumace alkoholických nápojů

Výzkumné šetření realizované mezi studenty středních škol úrovně ISCED 3C v Hradci Králové odhalilo zajímavé výsledky, které upozorňují na celospolečenský závažný problém. Konzumace alkoholických nápojů, ať už jde o pivo, víno nebo destiláty, se stává pro studenty středních odborných škol a středních odborných učilišť samozřejmostí a pokládají ji za běžnou součást jejich života. Znovu se dostáváme k otázce, která již zazněla v úvodu, „co s tím?“

Nejdůležitější roli v otázce boje proti tomuto specificky sociálně deviantnímu fenoménu zde bude hrát otázka prevence. Jedná se obecně o takový přístup, „který se snaží nerepresivním způsobem snížit dopady negativního jevu, proti kterému je zaměřena“ (Blažková, 2005). Prevenci můžeme rozlišit na primární, sekundární a terciární. Pro vymezení jednotlivých druhů budu vycházet z diplomové práce Mariky Blažkové (srov. Blažková, 2005).

Primární prevence si klade za cíl přímo předcházet negativnímu jevu ještě před jeho vznikem a je zaměřena na ohroženou skupinu.

Sekundární prevence je také označována jako časná intervence a provádí se poté, co negativní jev již vznikl, ale dříve než stačil způsobit poškození. Cílem je zneužívání návykových látek a s ním spojené problémy zastavit nebo omezit na co nejnižší míru.

Terciární prevence se provádí poté, co nežádoucí jev již vznikl a způsobil poškození a jejím cílem je předejít dalším škodám. TP se zabývá skupinou zasažených – v případě drog jde o léčbu závislosti.

V případě návrhu na řešení problematiky nelegální konzumace alkoholických nápojů, bude oblast primární prevence nejdůležitější. Riziko spojené s konzumací alkoholu je v naší současné společnosti výrazně podceňováno. Současná prevence tzv. sociálně patologických jevů je primárně zaměřena proti užívání nelegálních drog. Stále více se mluví

o drogové závislosti a často je opomíjena právě závislost na alkoholických nápojích. Přitom alkohol, jak již bylo zmíněno dříve, tvoří vstupní bránu k užívání jiných návykových látek. Hlavním problémem tedy shledávám **nerovnoměrnost** ve struktuře preventivních programů.

Za jediné východisko pokládám, aby otázka **konzumace alkoholu** v rámci jednotlivých programů a projektů založených na prevenci před protispolečenskými jevy **nezůstávala v pozadí** ilegálních drog. Jedná se o téma závažné a zároveň podceňované, což může přinést negativní dopady na budoucí generace. Daný problém nerovnoměrného rozložení v rámci programu se pokusím demonstrovat na příkladu Peer programů.

Peer programy mají poměrně zajímavé pojetí prevence, neboť jejich principem je „aktivní zapojení předem připravených, zdravě žijících vrstevníků (vybraných podle kritéria přirozené autority v kolektivu, např. pomocí sociometrické studie), kteří pozitivně a neformálně působí na formování postojů ostatních dětí.“ (Blažková, 2005). Jsou považovány za jednu z nejvhodnějších alternativ prevence sociálně-patologických jevů mezi dospívající mládeží, zejména také proto, že je vykonávána pro děti zajímavým, netradičním způsobem a především aktivní formou; používá se psychologických her, prožitkových technik, hraní rolí, relaxace, výtvarných technik, muzikoterapie apod., s paralelním využitím názorných přístupů (návčik způsobů odmítnutí drogy, dramatizace chování narkomana, provádění výpočtů týkajících se úspor za alkohol a tabák dětmi samotnými, atp.) a neformálních, spontánních diskusí. (srov. Blažková, 2005)

Peer aktivity nabývají v České republice nejčastěji podoby antidrogových programů, jejichž cílem je primární prevence nealkoholových závislostí na školách. Provádí je zejména studenti SŠ, kteří prošli výcvikem na odborném semináři. V rámci peer programu je pak přiblížena drogová problematika dalším středoškolákům a dětem na školách základních. Nejde přitom pouze o předávání vědomostí, ale i o různé výše uvedené alternativní způsoby. (srov. Blažková, 2005)

Z výše uvedeného by se tedy dalo vyvodit, že Peer program nabízí ideální způsob jak seznámit mládež s problematikou protispolečenského jednání. Samozřejmě, že není nutné věnovat se pouze jedné oblasti, je nabízena široká škála témat, která jsou aktuální a je na místě se jim věnovat (např. šikana, rasismus, HIV/AIDS, práva dítěte, obchod se ženami apod.), nicméně jak jsme se mohli výše dočíst, peer aktivity nabývají nejčastěji antidrogových programů, které si za hlavní cíl kladou prevenci nealkoholových závislostí na školách. Problematika nelegální konzumace alkoholických nápojů je tedy značně podceňována.

Na závěr této kapitoly uvádím úryvek z knihy *Drogy + Teenager, Vaše dítě také bere drogy...* od autorky Pauly Goodyer. Daný text přikládám jako možnost k zamyšlení se nad nerovnoměrnými přístupy v otázce alkoholové a nealkoholové prevence.

Příběh popisuje pracovník rychlé záchranné služby. „Měli jsme jeden takový víkend, kdy nás zavolali k dvaceti teenagerům ve věku pod osmnáct let, kteří v opilosti ztratili vědomí. A přesto spousta rodičů stále nepovažuje alkohol za velký problém. Berou ho za součást života.“ Autorka v zápětí dodává: „A teď si představte, že by se záchranka musela během jednoho víkendu volat ke dvaceti teenagerům, kteří by všichni byli zřízeni z drog. Psalo by se o tom na hlavních stránkách novin celé týdny. V rádiích by se o tom vedly ohnivé diskuze, veřejně by se to vyšetřovalo a veřejnost by byla silně pohoršena.“ (Goodyer, 2001, s. 99)

Závěr

Záměrem této diplomové bakalářské práce bylo zjistit podobu jednání odrážejícího se v konzumaci alkoholu mezi studenty středních odborných škol a středních odborných učilišť v Hradci Králové, porovnat výsledky získané výzkumným šetřením s projektem Evropské školní studie o alkoholu a drogách a navrhnout řešení problematiky nelegálního užívání alkoholu středoškolskou mládeží.

Výzkumné šetření v Hradci Králové potvrdilo, že je výchova mládeže v oblasti problematiky nelegální konzumace alkoholických nápojů podceňována. Tento fakt může mít za následek závažné zdravotní, sociální a kriminální důsledky.

Po vyhodnocení výsledků byla zjištěna velká iniciační zkušenost s alkoholem. Vzhledem k faktu, že se problematika misúzu i abúzu mezi středoškolskou mládeží objevuje již nyní v poměrně velké míře, můžeme očekávat, že i nadále budou jedinci pokračovat v této konzumaci a bude docházet k rozvoji závislosti. Proto je namístě označit studenty úrovně ISCED 3C za varující determinantu v oblasti konzumace alkoholických nápojů.

Riziko spojené s konzumací alkoholických nápojů je v naší současné společnosti významně podceňováno. Dnes je tomu tak, že jednotlivé složky preventivních činností jsou primárně zaměřeny na problematiku nelegálních drog a otázka užívání alkoholických nápojů mládeží je postavena do ústraní. Proto byl návrh na řešení dané problematiky postaven na rovnoměrnosti rozložení v otázce prevence.

Tato bakalářská diplomová práce otevírá také možnost rozpracovat dané téma o podobu jednání odrážejícího se v konzumaci alkoholu mezi studenty ostatních typů středních škol. Důležité však je připomenout, že studenti úrovně ISCED 3C v drtivé většině případů „porazili“ celorepublikový průměr zkoumaný projektem ESPAD 03, a proto je potřeba, aby se problematika konzumace alkoholu mládeží stala společenskou prioritou a nebyla stále v pozadí otázky ilegálních drog.

Anotace

Příjmení a jméno autora: Burýšek Radek

Název katedry a fakulty: Katedra sociologie a andragogiky FF UP

Název práce: Středoškolská mládež a alkohol

Počet znaků: 72 377

Počet příloh: 1

Počet titulů použité literatury: 20

Klíčová slova: alkohol, deviantní fenomén, Evropská školní studie o alkoholu a jiných drogách, návrh na řešení, psychoaktivní látka, středoškolská mládež, výzkumné šetření

Předmětem této bakalářské práce bylo zjistit podobu jednání odrážejícího se v konzumaci alkoholu mezi studenty úrovně ISCED 3C v Hradci Králové. Autor v první řadě vymezil základní pojmy jako alkohol, středoškolská mládež nebo psychoaktivní látka. Dále se věnoval problematice nelegálního užívání alkoholu mládeží a postihl negativa vedoucí z užívání alkoholu touto skupinou. Následovala realizace výzkumného šetření a porovnávání výsledků s projektem Evropské školní studie o alkoholu a jiných drogách. Autor na základě výsledků výzkumu navrhl řešení v otázce nelegální konzumace alkoholických nápojů středoškolskou mládeží.

Použitá literatura

BARTOŇKOVÁ H., ŠIMEK D. *Andragogika: studijní texty pro distanční studium*. 1.vyd. Olomouc: Univerzita Palackého, 2002. ISBN 80-244-0394-3.

BEČKOVÁ, I., VIŠŇOVSKÝ, P. *Farmakologie drogových závislostí*. Univerzita Karlova v Praze: Karolinum, 1999. ISBN 80-7184-864-6.

BLAŽKOVÁ, M. *Hodnocení účinnosti peer programu realizovaného Pedagogicko psychologickou poradnou Uherské Hradiště*. Diplomová práce [online]. c2004, poslední úpravy 3. 5. 2005 [cit. 2010-3-27].

Dostupné z: <<http://www.zkola.cz/zkedu/pedagogictipracovnici/kabinetvycabinetvychovhoporadenstvispecialnipedagogikyaskolnip/skolnipsycho skolnipsychologieavycho/skolniprevence/kvalitativnievaluacejednohozpeerkvalitat/default.aspx>>

CSÉMY, L., LEJČKOVÁ, P. a kol. *Evropská školní studie o alkoholu a jiných drogách (ESPAD), Výsledky průzkumu v České republice v roce 2003*. Praha: Úřad vlády české republiky, 2006. ISBN 80-86734-94-3.

DISMAN, M. *Jak se vyrábí sociologická znalost*. 3. vyd. Univerzita Karlova v Praze: Karolinum, 2009. ISBN 978-80-246-0139-7.

GOODYER, P. *Drogy + teenager*. Praha: Nakladatelství Slovanský dům, 2001. ISBN 80-86421-44-9.

JILČÍK, T., PLŠKOVÁ, A. a ZAPLETAL, L. *Sociologie II*, 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, Institut mezioborových studií, 1999. ISBN neuvedeno.

KVAPILÍK, J. SVOBODOVÁ, A. *Člověk a alkohol*. 1. vyd. Praha: Avicem, 1985. ISBN neuvedeno.

LUDVÍK, M. *Alkohol a drogová závislost u dětí a mládeže*. Diplomová práce. Olomouc, 2003.

MATOUŠEK, O. *Dospívání chlapců v Čechách a na Moravě*. 1. vyd. Praha: Portál, 1997. ISBN 80-7178-121-5.

MARHOUNOVÁ, J., NEŠPOR, K. *Alkoholici, fetišáci a gambléři*. 1. vyd. Praha: Empatie, 1995. ISBN 80-901618-9-8.

Mezinárodní norma pro klasifikaci vzdělávání ISCED 1997. Praha, Ústav pro informace ve vzdělávání: Tauris, ÚIV, 1999. ISBN neuvedeno.

MIOVSKÝ, M., URBÁNEK, T. *NEAD 2000: Zpráva z výzkumu*. Boskovice: Albert, 2001.

NEŠPOR, K. *Návykové chování a závislost – současné poznatky a perspektivy léčby*. Praha: Portál, 2000. ISBN 80-7178-432-X.

Psychoaktivní droga [online] Poslední úpravy 26. 8. 2009 [cit. 2009-10-16] Dostupné z:

<http://cs.wikipedia.org/wiki/Psychoaktivn%C3%AD_droga#D.C4.9Blen.C3.AD_psychoaktivn.C3.ADch_1.C3.A1tek>

SKÁLA, J. *Až na dno?!* 4. vyd. Praha: Avicem, 1988. ISBN neuvedeno.

Ústav pro informace ve vzdělávání (ÚIV) [online] Poslední úpravy 2008 [cit. 2008-12-13]. Dostupné z: <<http://www.uiv.cz/soubor/3410>>

VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie – Dětství, dospělost, stáří*. 1. vyd. Praha: Portál, 2000. ISBN 80-7178-308-0.

VÝROST, J., I. SLAMĚNÍK. *Aplikovaná sociální psychologie 1, Člověk a sociální instituce*. 1. vyd. Praha: Portál, 1998. ISBN 80-7178-269-6.

Zákon ČNR č. 37/1989 Sb. [online] c2006, Poslední úpravy 6. 10. 2009 [cit. 2009-10-16] Dostupné z: <http://www.pravnipredpisy.cz/predpisy/ZAKONY/1961/140961/Sb_140961_-----_php>

Přílohy

Dotazník pro studenty

Než začnete vyplňovat níže uvedené otázky, přečtěte si, prosím, následující informace.

Tento výzkum je součástí diplomové bakalářské práce, která si klade za cíl získat informace o rozsahu užívání alkoholu a zkušeností s ním mezi studenty středních odborných škol a středních odborných učilišť v Hradci Králové. Vaše třída byla vybrána náhodně, aby se zúčastnila tohoto výzkumu.

Důležité je připomenout, že níže uvedený dotazník je zcela anonymní, nebude obsahovat vaše jméno ani žádné jiné informace, které by vás mohly individuálně identifikovat. Po vyplnění všech otázek přehněte soubor papírů v půli a vyčkejte, až si jej příslušná osoba vybere.

Má-li být daný výzkum úspěšný, je důležité, abyste odpovídali uvážlivě a upřímně. Všechny otázky mají předznačenou odpověď. Na otázky odpovídejte tak, že křížkem označíte příslušný rámeček. Jestliže nenajdete odpověď, která by vystihovala vaši zkušenost, označte odpověď, která je významem nejbližší.

Děkuji vám předem za vaši účast.

1. Jste:

1. Muž
2. Žena

2. Kdy jste se narodil/a?

Rok: 19____ Měsíc _____

3. Jak často (pokud vůbec) jste pil/a nějaký alkoholický nápoj? (označte jeden rámeček v každém řádku)

	Nikdy	1-2x	3-5x	6-9x	10-19x	20-39x	40 a vícekrát
a) V životě	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
b) Během posledních 30 dnů	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
	1	2	3	4	5	6	7

4. Zamyslete se nad uplynulými 30 dny. Jak často (pokud vůbec) jste pil/a některý z následujících nápojů? (zaškrtněte jedno okénko v každém řádku)

	Nikdy	1-2x	3-5x	6-9x	10-19x	20-39x	40 a vícekrát
a) Pivo	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
b) Víno	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
c) Destilát (vodka, rum, aj., včetně míchaných nápojů)	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
	1	2	3	4	5	6	7

5. Když jste pil/a naposledy nějaký alkohol, pil/a jste pivo? Pokud ano, přibližně kolik?

- 1 Nikdy nepiji pivo
2 Nepil/a jsem pivo, když jsem naposledy něco pil/a
3 Méně než 1 láhev (tj. méně než 0,5 litru)
4 1-2 láhve (0,5 až 1 litr)
5 3-4 láhve (1,5 až 2,0 litry)
6 5-10 lahví (2,5 až 5 litrů) 7 Více než 10 lahví (více než 5 litrů)

6. Když jste pil/a naposledy nějaký alkohol, pil/a jste víno? Pokud ano, přibližně kolik?

- 1 Nikdy nepiji víno
- 2 Nepil/a jsem víno, když jsem naposledy něco pil/a
- 3 Méně než malou sklenku (tj. méně než 1 decilitr)
- 4 1-2 malé sklenky (1 až 2 decilitry)
- 5 Půl láhve (asi 3,5 deci)
- 6 Více než 0,7l láhev

7. Když jste pil/a naposledy nějaký alkohol, pil/a jste destilát (tj. tvrdý alkohol) [zahrnují se i destiláty konzumované v míchaných nápojích]? Pokud ano, přibližně kolik?

- 1 Nikdy nepiji destiláty
- 2 Nepil/a jsem destilát, když jsem naposledy něco pil/a
- 3 Méně než jednu skleničku (tj. méně než 5 cl nebo půl deci)
- 4 1 až 2 skleničky (5 až 10 cl, tj. půl až jeden decilitr)
- 5 3 až 5 skleniček (tj. 1,5 až 2,5 decilitru)
- 6 6 až 10 skleniček (tj. 3 až 5 decilitrů)
- 7 Více než 10 skleniček (tj. více než půl litru)

8. Mějte na mysli posledních 30 dní. Kolikrát (pokud vůbec) jste vypil/a během posledních 30 dnů pět nebo více sklenic alkoholu za sebou (to znamená při jedné příležitosti)? („sklenice alkoholu“ znamená dvoudecovou sklenici vína nebo půllitru piva, nebo jednu skleničku (půldeci) destilátu.)

- 1 Ani jednou
- 2 Jednou
- 3 Dvakrát
- 4 Třikrát až pětkrát
- 5 6 až 9x
- 6 10x a vícekrát